

JOSEP PLANA i BORRÀS

*ELS BENET, UNA FAMÍLIA DE MERCADERS
BARCELONINS (PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XIV)*

Per a la tesina de llicenciatura que dirigeix la doctora Carme Batlle, fem un estudi sobre un llibre de comptes, corresponent al viatge a Xipre que féu, l'any 1343, el mercader barceloní Joan Benet.¹ El treball, ja a prop de veure la fi, comprèn molts aspectes. Aquí volem, tan sols, extractar-ne alguns de caire social, com ara la preparació dels mercaders, l'entorn familiar dels Benet, ciutadans i mercaders de Barcelona, i els diversos oficis que, estretament relacionats amb el del mercader, queden reflectits en el Llibre de comptes. Gairebé tots aquests oficis estan referits al comerç d'espècies, principal carregament que el mercader barceloní porta de Xipre en la coca d'Arnau Marquet. Com a apèndix, transcrivim un dels testaments estudiats, el de Jaume Desvilar, àlies Bernat Benet.

ELS MERCADERS

Jurídicament, el cos de mercaders restà obert a nou vinguts d'altres estaments, però el més freqüent era que el mercader fos fill de mercader. Els mercaders que, com diu Eiximenis, «són la vida de la cosa pública»,² conscients de la seva importància en l'economia del país, miren d'emparentar-se amb altres famílies de mercaders. La seva categoria social els vindrà donada pel volum que puguin assolir els seus afers comercials.

No està estudiat encara el tipus d'ensenyament que podien rebre els aspirants a mercaders. Recentment Gino Arrighi³ ha transcrit el «Libro d'abaco»,

1. ACB. «Extravagants»: *Viatge a Xipre de Joan Benet. 1343*.

2. *Regiment de la cosa pública*, Barcelona, 1927, capítols 33 i 34.

3. *Libro d'abaco*. Del Codice 1.754 (sec. XIV) della Biblioteca Statale di Lucca. Lucca, 1973.

llibre de text d'aritmètica del segle XIV emprat a Lucca, i el mateix autor en «Due scritti matematici catalani (sec. XV)»,⁴ transcriu un seguit d'exercicis de matemàtiques. De tota manera, en la formació del nou mercader devia comptar tant la familiarització amb la comptabilitat i amb els canvis com el cop d'ull expert d'un bon negociant. La veritable escola, l'aprenentatge adequat, hom l'aconseguiria a casa d'un mercader i, molt freqüentment, al costat del pare, ajudant-lo en l'ofici. No serà, doncs, estrany veure com els fills de Bernat Benet es dediquen al món del comerç.

La majoria d'edat legal per a poder exercir pel seu compte l'ofici de mercader era els vint-i-cinc anys. De tota manera, si el pare moria abans o bé el fill s'emancipava, podia avançar l'edat d'inici de les seves activitats comercials. No obstant això, el veritable problema per a començar en l'ofici de mercader no era tant els coneixements de base com de disposar d'un capital inicial propi, sense el qual era impossible introduir-s'hi. Aquest capital inicial generalment és d'origen familiar, la qual cosa restringeix bastant la base social de reclutament. Com ja hem dit, el mercader, sovint, és fill de mercader.

L'heretatge tenia un paper important, perquè la millor manera de començar a guanyar diners en el comerç és ja tenir-ne. La fortuna paterna servia perquè els membres de la família poguessin disposar d'un fons propi. La quantia d'aquesta fortuna condicionava, però, els fills que no fossin hereus, ja que únicament l'hereu era posseïdor de la gran part dels béns familiars. La resta dels fills rebien determinades quantitats de diners, generalment amb motiu del seu casament o de la seva emancipació. El muntant d'aquest llegat els permetia llençar-se en el comerç per compte propi, o bé posar-se al servei d'un altre mercader.

Aquest costum català de l'hereu evità que les fortunes dels mercaders es fragmentessin, alhora que aconseguia ajuntar-les amb d'altres, mitjançant una política matrimonial. Hem de parlar, sempre que sigui possible, de famílies de mercaders, més que d'un mercader aïllat.

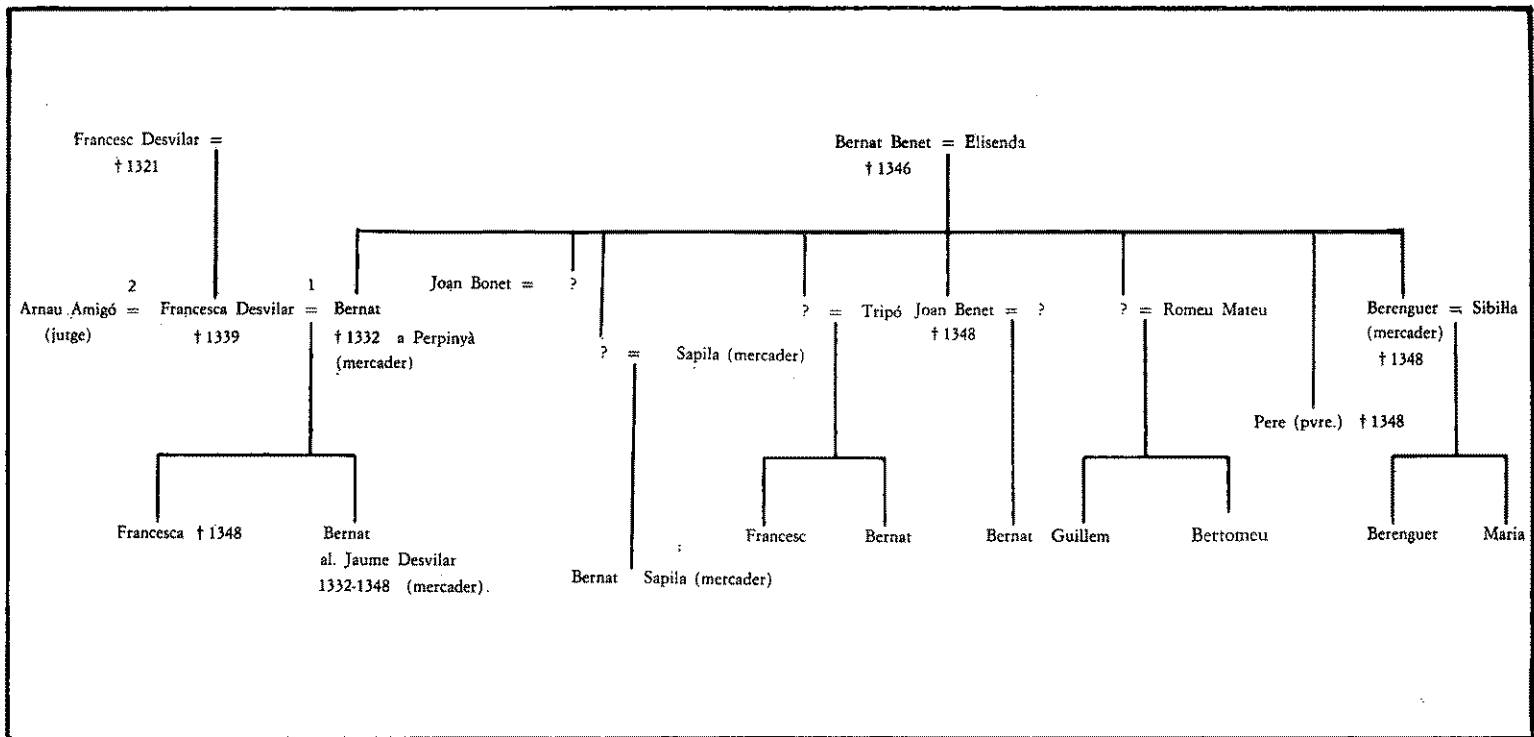
LA FAMÍLIA DELS BENET

Els Benet, una família barcelonina de mercaders, operaren al llarg de la primera meitat del segle XIV, tant al Principat com a les terres del regne de Xipre. El primer membre de la família que hem pogut documentar és Bernat Benet, mercader i ciutadà de Barcelona, que l'any 1305 rep de Mateu Puigbotell 7 ll. 12 s. 9 d. que li devia.⁵ Cinc anys més tard, el 17 de novembre de 1310, constitueix una societat juntament amb Joan Ferrer i Pere Bonet.⁶

4. Ibid. Extret de «Fardelliana» (1982), n.º 2-3, pàgs. 13-27.

5. ACB. Div. C (e), cr. 29, 4092.

6. ACB. Div. C (e), cr. 17, 2633.

Quant a la família sabem que Bernat Benet, casat amb Elisenda, té vuit fills. El primogènit, anomenat Bernat o Bernardó, és el primer en maridar-se.⁷ i ho fa pel mes de setembre de l'any 1321 amb Francesca Desvilar, filla i hereva de Francesc Desvilar, coneguda família de mercaders barcelonins del barri de Sant Just, que tenien moltes possessions a Badalona i havien fundat l'hospital del seu nom. Amb motiu de les esposalles, Bernat rep del seu pare 15.000 sous,⁸ i la seva muller Francesca un dot de 1.000 sous.⁹

Ambdós apleguen, com a dot de casament, 800 lliures, quantitat suficientment important per a iniciar-se en el comerç. Encara, l'11 de desembre del mateix any 1321, en morir Francesc Desvilar, la seva filla es nomenada hereva universal.¹⁰ A partir d'aquesta data trobem els marmessors acomplint el testament del seu pare i donant-li comptes del què fan fins l'any 1331. Així, l'any 1326 cobren 7.000 sous;¹¹ un any més tard, ella rep les rendes d'unes propietats que el seu pare tenia a Montblanc.¹² Una prescripció curiosa del testament de Jaume Desvilar ordena que el futur fill de la seva filla, que nasqué l'any 1332, sigui anomenat Jaume Desvilar com ell, i, efectivament, més tard el trobarem com Jaume Desvilar àlies Bernat Benet.

El segon fill de Bernat i Elisenda, Berenguer Benet, s'emancipà l'any 1343¹³ i tres anys més tard, el 3 de juliol de 1346, amb motiu de les seves noces amb Sibilla, rep del seu pare 200 lliures com a dot.¹⁴

El tercer fill, Pere, fou doctor en lleis i rector de Sant Sadurní de Meranges, a la Cerdanya.¹⁵

El quart fill, Joan Benet, mercader i ciutadà de Barcelona, és l'últim en emancipar-se, poc abans de morir el seu pare. El 27 de juny de 1346 en rep, per aquest motiu, 1.000 lliures en diners de Barcelona.¹⁶ Joan Benet és qui fa el viatge a Xipre l'any 1343, el Llibre de comptes del qual es conserva a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona.

De les filles, en desconeixem els noms, però, pels testaments que hem estudiat, podem pensar que eren quatre. Una estava casada amb Bernat Sapila, mercader;¹⁷ una altra amb Romeu Mateu; una de tercera amb Tripó i la darrera amb Joan Bonet, que serà el marmessor dels béns dels seus cunyats Joan, Pere i Berenguer.

7. ACB. Div. C (e), cr. 25, 3662.

8. ACB. Div. C (e), cr. 21, 3006.

9. ACB. 1-1-2107.

10. ACB. Pia Almoina, Testaments, St. 10, 5.

11. ACB, Div. C (e), cr. 15, 2310.

12. ACB. Div. C (e), cp. 27, 70.

13. ACB, Div. C (e), cr. 13, 2014.

14. ACB, 1-1-659.

15. ACB, PA. Test. St. 7, 31 (a).

16. ACB, PA. St. 92, 49.

17. ACB, PA. Test. St. 10, 64.

Bernardó o Bernat Benet, fill, fa testament a la vila de Perpinyà el 9 de juny de 1332¹⁸ i nomena hereu universal el seu fill Bernat, que acaba de néixer. El 31 de maig de 1335, Bernat Benet, avi, aconsegueix que el veguer de Barcelona el nomeni tutor dels néts, fills de Bernat Benet, i dels seus béns.¹⁹ Entre aquests es troba la torre de Vilar amb totes les seves possessions, situada a Badalona, prop de la torre d'en Averçó i que es té en alou de Sant Cugat.²⁰

Francesca, vídua de Bernat, apareix pel juny de 1335 maridada per segona vegada amb Arnau Amigó, jurispèrit.²¹ El 23 d'agost de 1339, Francesca fa testament a favor dels seus fills, Bernat i Francesca, haguts del primer matrimoni.²² Bernat és l'hereu i a Francesca li deixa una casa a Barcelona, prop del forn de la baixada de Viladecols, a tocar de la vella muralla romana, i una torre a Badalona, segurament la mateixa que acabem de descriure.

Els membres de la família Benet més lligats en els afers del comerç, a redós de l'avi Bernat, són els seus fills Joan i Berenguer, el seu gendre Sapila i el fill d'aquest Bernat Sapila. La família Benet, a més a més dels lligams econòmics, sembla, pel que podem deduir dels testaments estudiats, que fou una família ben unida entorn del pare, ja seixanter, quan els fills es troben en la plenitud de la seva atzarosa vida com a mercaders. Així, el mes de juny de 1341, Joan rep una comanda del seu pare per valor de 531 ll. 18 s.²³ El 20 d'octubre de 1346, Bernat Sapila passa comptes amb el seu avi matern i amb Berenguer i Joan, oncles seus.²⁴ L'any 1343, en el viatge a Xipre, Joan Benet gestiona un seguit de comandes per compte de Bernat Benet, pare, de Berenguer, germà, dels Sapila, cunyat i nebot, per un muntant que ultrapassa les 1.000 lliures en conjunt.²⁵

L'any 1348, la Pesta Negra posa cloenda, com qui diu, a la família Benet. Bernat, l'avi havia mort la tardor de l'any 1346 a l'edat de 70 o 75 anys, puix que l'any 1305 ja l'hem trobat exercint com a mercader. En el moment de la seva mort tenia 10 néts.

El 26 d'abril de 1348, Berenguer fa testament a favor dels seus fills, Berenguer i Maria.²⁶ El 8 de juny, Pere fa hereus universals dels seus béns a Berenguer i Joan, germans seus.²⁷ Dos dies després, és Jaume Desvilar, àlies Bernat Benet, qui, sentint-se malalt, fa testament,²⁸ on deixa com a marmessors a Bernat Llull,

18. ACB, PA. Test. St. 2, 40.

19. ACB. Div. C (e), cp. 29, 646.

20. ACB, PA. St. 92, 50.

21. ACB. Div. C (e), cr. 25, 3706.

22. ACB. PA. Test. St. 7, 31.

23. ACB. Div. C (e), cr. 20, 2970.

24. ACB. Div. C (e), cr. 29, 4150.

25. Cf. n.º 1.

26. ACB. PA. Test. St. 2, 62.

27. ACB. PA. Test. St. 15, 88.

28. ACB, PA. Test. St. 10, 64. Aquest testament és el que transcrivim al final, com apèndix.

ardiaca de Mar, a Pere, Berenguer i Joan, oncles seus. Primerament, ordena que siguin pagats tots els deutes. En segon lloc disposa que vol ésser enterrat al cementiri dels Framenors, al túmul del seu avi patern, ja que el seu pare havia mort a Perpinyà. Finalment, estableix la manera com han d'ésser repartits els 1.000 sous que deixa en llegats pietosos: pels Framenors, 100 sous perquè resin per la seva ànima; a l'església de Sant Just, la seva parròquia, 10 sous; per les obres de la seu, 10 sous; per les obres de Sant Just, 10 sous; per les obres de cadascuna de les esglésies de Barcelona, 5 sous; per cada hospital i casa de malalts de Barcelona, 5 sous. Seguidament, el testament enumera els familiars més pròxims que encara vivien, indicant la quantitat de sous que els deixa. Per cada un dels cosins germans, Bernat Sapila, Francesc i Bernat Tripó, Maria i Berenguer, Guillem Mateu, 40 sous. Per a Bartomeu Mateu, 20 sous; i per a Bernardó, fill de Joan Benet, 30 sous, ambdós també cosins germans. A cada marmessor li correspon 40 sous. La resta, fins a 1.000 sous, s'ha de repartir en misses, pobres i altres causes pies. Jaume Desvilar palesa en el testament un agraïment especial pels seus oncles Berenguer i Joan, als quals està molt obligat «propter quod teneo me eis multum obligatum», nomenant-los hereus universals de la resta de béns.

Finalment, fa menció de la seva germana Francesca, a la qual li deixa, per raó de la llegítima, 200 lliures i un vitalici de 20 lliures durant la vida de dues persones, tot indicant que amb això ja es pot donar per ben satisfeta. Aquest últim paràgraf contrasta amb un document datat el 18 de maig del mateix 1348, en el qual Pere Benet és declarat hereu «ab intestato» de Francesca.²⁹ Aquesta diferència de dates entre la mort dels dos germans, no la hem pogut aclarir. En tot cas, a l'oncle Pere li deixa la casa del carrer de Viladecòls, que ja era del seu avi matern, 14 morabetins de censal sobre un lloc dit «lo ferraginal», prop de la plaça de Sant Just, i 200 lliures, llegades per la seva mare Francesca.

Aquest mateix estiu moren Berenguer i Joan Benet. Del 14 d'agost de 1348, tenim una àpoca de 1.325 lliures i 16 sous, firmada per Ramon Serraller, mercader de Narbona, a favor de Joan Bonet, en nom i lloc dels hereus dels germans Berenguer i Joan Benet, per 40 caixes de sucre en pols que el dit Ramon comanà a Joan Benet que li comprés a Xipre.³⁰ A finals d'agost, el veguer de Barcelona, Acard de Talarn, nomena Joan Bonet marmessor dels béns del seu cunyat, Joan Benet.³¹ Pel febrer de 1349, Bernat Sapila és nomenat procurador dels béns del seu oncle Joan Bonet³² i és aquest Bernat Sapila, nét de Bernat Benet, el qui concentra en les seves mans l'administració dels béns de les famílies Benet i Desvilar.

29. ACB. PA. Test. St. 7, 31 (a).

30. ACB. Div. C (e), cr. 21, 3028.

31. ACB. Div. C (e), cr. 16, 2506.

32. ACB. Div. C (e), 11, 1713.

OFICIS RELACIONATS AMB EL DEL MERCADER

En el viatge que Joan Benet fa a Xipre l'any 1343 porta com a patrons de la coca a Pere Serra i Arnau Marquet. Els Marquet pertanyien a un llinatge de gent marinera, navegants i armadors i, potser alhora, mercaders. Duran i Sanpere els suposa iniciadors de la nova urbanització del barri de Mar, a Barcelona.³³ C. Carrère,³⁴ constata com a fet curiós l'atracció que senten per la navegació els membres d'algunes grans famílies barcelonines de l'alta burgesia o de l'alta mercaderia. Als patrons, a més d'ésser parçoners del seu vaixell, els calia una certa instrucció, coneixements de comptabilitat, impostos, lleis, etc., necessaris per a enfrontar-se amb els mercaders d'altres països. Tot aquest seguit de coses reduïen bastant la base social de reclutament dels patrons. El patró era l'encarregat de pagar els mariners i generalment ho feia allà on rebia els nòlits que, tot sovint, era en el lloc de destí. Arnau Marquet rep de Joan Benet, a Barcelona, ja de retorn de Xipre, 127 ll. 18 s. 8 d., en concepte de nòlits.

Els corredors són uns dels personatges que assisteixen els mercaders en el seu periple per terres estranyes. Els trobem sempre en les transaccions comercials que Joan Benet fa a Xipre amb altres mercaders. El seu sou era un tant per cent sobre el muntant de l'operació. A Famagusta es paguen 6 quirats per cada cent besants, és a dir, 1 sou per cada 20 lliures, més o menys un 0,25 % sobre el preu de compra. Els corredors tenien per missió ajudar els mercaders i, encara, regular els possibles desacords entre aquests i els traginers o altres persones, a causa, bàsicament, de la seva retribució. Els corredors estaven al corrent de les tarifes que es devien donar a cada una de les persones que intervingien en el llarg procés de condicionar les espècies per a un trasllat amb vaixell, entre països prou distants. Cap a mitjan del segle xv hi havia a Catalunya uns corredors especialitzats únicament en les espècies, encara que aquest terme tenia un sentit més ampli que el que té avui. Espècia era, més o menys, tot aquell producte arribat d'Orient.

Un cop Joan Benet ha comprat les espècies, ha de fer un seguit de pagaments, com el nòlit, els corredors, els impostos i, finalment, aquelles petites despeses per a embalar i tragar els embolcalls. Dintre d'aquest grup, el primer personatge que trobem és el garbellador d'espècies. La seva funció és sedassar cadascuna de les espècies, separant el polsim o altres matèries estranyes. Donat que no era el mateix garbellar canyella, pebre, girofle o encens, la seva retribució era també diferent. Els sous estaven tarifats i suposem relacionats amb el preu de compra del producte a garbellar. Normalment, Joan Benet paga un

33. *Barcelona i la seva història*, vol. I, Barcelona, 1973,² pàg. 432.

34. *Barcelona, 1380-1462: un centre econòmic en època de crisi*, vol. I, Barcelona, 1978, pàg. 292.

sou i mig per sedassar quasi dues cargues (mesura especial), si bé pel girofle, espècia apreciada i cara, hom li demana quatre vegades més.

Un cop la mercaderia era ja garbellada, hom la pesava. Aquesta feina la feia el «pesador», l'escrivà del pes, i el bastaix del pes, als quals Joan Benet retribueix sempre de manera global.

En tercer lloc, calia fer empaquetar la mercaderia, per tal que pogués arribar al seu destí amb el màxim de seguretat. Els encarregats de confeccionar uns paquets sòlids i ben lligats eren els embaladors. Primerament havien d'adobar les caixes que havien arribat malmeses; i eren moltes d'elles, després del viatge fet en caravanes, des del lloc d'origen fins als ports de la Mediterrània Oriental. Adobades les caixes, els embaladors les numeraven i les ensacaven en xarpelleres que cosien entorn de la caixa. El fardell, darrerament, era lligat amb cordes de cànem i d'espart i era portat a un magatzem. Joan Benet paga els embaladors pel conjunt del seu treball. Donat que l'adob de la caixa està en funció del seu estat, que la xarpellera i la corda depenen del volum de l'embolcall, que el lloguer del magatzem varia amb el temps, resulta difícil d'esbrinar el sou que rebia l'embalador.

Finalment, intervé el traginer quan era l'hora de carregar la mercaderia a la coca. El bastaix cobrava per estibar a Famagusta uns 3 diners per fardell, mentre que la mateixa feina, a Barcelona, es pagava de 4 a 6 diners. En conjunt, Joan Benet paga a Famagusta uns 13 sous per 18 cargues de mercaderia, en concepte d'honoraris del garbellador, del pesador, de l'embalador i del traginer, segons consta detalladament en l'esmentat Llibre de comptes, objecte del nostre estudi.

VIATGE A XIPRE

Joan Benet, l'any 1343, en el viatge que realitza a Xipre, hi gestiona assumptes propis i familiars, comandes d'altres mercaders i sobretot procura pel capital (que ultrapassa les 1.500 ll.) aportat per diferents socis, el conjunt dels quals forma l'anomenat «comú». Aquest «comú» està integrat per uns quinze mercaders, les aportacions dels quals són molt variables en quantitat, però sempre estan referides a «alfonsins d'argent». Joan Benet unifica els diners del «comú» i gestiona aquest muntant com si fos un lot únic. A l'arribada de Xipre i un cop venudes les mercaderies del «comú», Joan Benet fa un repartiment proporcional a la quantitat aportada per cadascú.

Si ens fiem del Llibre de comptes, entre l'última compra feta a Barcelona el 22 de juliol, i la primera venda feta a Famagusta el 21 d'agost, transcorren 30 dies. Així, doncs, el viatge de Barcelona a Famagusta amb una coca, en època de bon temps, dura un mes. El retorn és de durada més llarga. Quasi sempre feien una escala, generalment a Sicília, però el Llibre de comptes fa una petita menció, donant a entendre que s'aturaren a Sardenya.

El tipus de mercaderia que Catalunya podia exportar cap a Orient a mitjan segle XIV, no era gaire ampli. Per importar espècies, calia vendre productes de qualitat alhora que apreciats, o bé fer una exportació massiva d'argent monedat o en peces, com ara vaixelles, copes i altres objectes. Joan Benet ven a Xipre alcofol, argent viu, arròs, oli, safrà, però sempre en petites quantitats. Alguns d'aquests productes es venen a un preu molt semblant al cost, és a dir, no s'hi guanya res. El benefici pensaven fer-lo amb la venda dels productes importats. La resta de la comanda, el 86,35 %, està formada per argent monedat, alfonsins d'argent i argent en peces que es comprava i venia a tant el marc, entès aquest com a unitat de pes. L'argent en peces i mitges peces, que devien ésser uns petits llingots, en total 150 marcs, són comprats íntegrament per la seca de Famagusta. Els alfonsins d'argent, uns 234 marcs, Joan Benet els ven a diferents mercaders de l'illa.³⁵

Amb els diners obtinguts per les diferents vendes, Joan Benet fa un sol lot i compra les espècies que li semblen més adobades, o bé les encarregades en comanda. La canyella i el pebre són les més esmerçades i apreciades a Occident. En total n'importa 14.682 lliures. De sucre, en les diverses modalitats de sucre en pols, cassons, etc., també en porta un bon carregament, 12.788 lliures. El tercer grup d'espècies són aquelles que tenen un preu molt elevat, el consum de les quals és molt limitat. Entre gingebre, flor de canyella, girofle, porten 2.862 lliures. Finalment, hi ha altres productes, que si bé, al segle XIV, eren considerats espècies, nosaltres apleguem amb el nom de productes de drogueria o exòtics. Són la laca, l'encens, el cotó, el brasil, els mirabolans confits, el làpdatum, el bòrax, etc.

Les espècies, tant a Xipre com a Catalunya, tenen un preu molt elevat, ja que evidentment era un comerç de luxe. Una lliura de pes de girofle o clavell costa 1 ll. 14 s. Els preus més representatius a l'engròs a Barcelona, són:

	lliures / carga	
pebre	de 65 ll. 10 s.	a 68 ll.
canyella	de 75 ll.	a 91 ll.
gingebre	de 48 ll.	a 56 ll.
girofle	493 ll. 5 s. 10 d.	
flor de canyella	181 ll. 14 s. 5 d.	
bòrax	600 ll. 19 s. 10 d.	
sucre	de 17 ll.	a 38 ll.

El cost elevat que suposava comprar espècies a Orient obligava els mercaders

35. Totes aquestes dades que donem les hem tret del «Llibre de comptes». Veieu la nota 1.

catalans a exportar argent, per tal de poder pagar la mercaderia. Catalunya no disposa d'articles adequats per a poder fer un intercanvi comercial d'espècies regular amb els països d'Orient.

Els guanys produïts per la venda de les espècies són també proporcionals al seu cost. Així, per exemple, la canyella reportava un benefici net de 31 ll. 7 s. 2 d. per carga, el pebre unes 17 ll., el girofle de 97 ll., la flor de canyella de 40 ll., el gingebre de 16 ll. El sucre, en canvi, suposa un guany entorn a les 4 o 5 ll. per carga. Cal remarcar que la canyella a Xipre té un preu de compra per dessota el del pebre, i en canvi a Barcelona passa a l'inrevés. És a dir, la categoria social de l'espècia ajudava també a determinar el seu preu de venda. Per terme mitjà, el guany per espècia varia entre el 35 i el 55 %, referit, però, a la venda a l'engròs. El negoci que no feien en la venda dels productes exportats, el fan ara en la venda de les espècies. Per als socis del «comú» els hi representa un guany del 40 % durant mig any, que és el terme que tarda Joan Benet en tornar de Xipre. És a dir, un 80 % anual.

A Barcelona, la moneda de compte és la lliura i a Xipre és el besant, que pot ésser blanc o sarraïnat. El besant blanc era de plata i equivalia a 3 sous; el besant «serraynat» era d'or amb valor de 8 s. 9 d. El besant sarraïnat únicament és emprat per fer els pagaments del nòlit a Pere Serra i Arnau Marquet.

Les bones relacions entre Xipre i la Corona d'Aragó garantitzen als catalans una taxa moderada que grava un 2 % tota operació comercial realitzada a l'illa. En certa manera, podem pensar en un privilegi, car, en altres indrets, com ara Constantinoble, era costum pagar un 3 i un 4 %, tret d'alguns anys que pagaren el mateix que a Famagusta. De tota manera, cal dir que genovesos i venecians, a Xipre, no pagaven res, ni a l'entrada ni a la sortida.³⁶ Pisans i provençals, en canvi, pagaven el mateix que els catalans, mentre que els florentins eren els més perjudicats amb un 4 %.

A part el «dret de comerç» es pagaven altres impostos, com el manifest, el sansaratge, la imposició, el muntant dels quals era més reduït.

Una altra despesa que calia fer era el nòlit i Joan Benet el paga un cop venuda la mercaderia a Barcelona. Per aquest carregament d'espècies trobem 6 tarifes diferents, les quals suposem en relació amb el preu de compra. De tota manera, segons M. del Treppo,³⁷ el sistema de nòlits amb què actuaven els catalans era antiquat, rígid i poc articulat. És evident que no tenien massa connexió amb el pes, qualitat i preu de les mercaderies i encara, en relació amb Llevant, les tarifes no estaven adequades a les distàncies. No fou fins al segle xv quan l'estretor dels guanys féu que els patrons adequïn els nòlits en funció del recorregut, preu, etc.

Hem de concloure dient que anar a Orient a buscar espècies, amb les limita-

36. PEGOLOTTI, *Practica de la Mercatura*, Nova York, 1970, pàg. 84.

37. *Els mercaders catalans i l'expansió de la Corona catalano-aragonesa al segle XV*, Barcelona, 1976, pàg. 455.

cions comercials que tenia la Corona d'Aragó a començament del segle XIV, era una empresa difícil. No tothom tornava del viatge havent reeixit. Sabem d'algunes expedicions, com ara la de Joan Benet, que arribaren a Barcelona havent assolit el seu objectiu comercial, però desconeixem la gran part dels viatges que no poderen ni tan sols arribar. La Corona d'Aragó, i més concretament el Principat, no podia realment competir amb els venecians i genovesos, molt més acostumats a aquest tipus d'empresa comercial. Allò que feia que Catalunya pogués ocupar un tercer lloc, allunyat, però, de Venècia i Gènova, era el «rera-país». Bo i així, la manca d'unes estructures comercials adients feien que el «gran comerç» del Mediterrani passés, com qui diu, d'esquiltlentes per la Corona d'Aragó. Totes aquestes dificultats, que calia vèncer, expliquen que l'ofici de mercader ocupés un lloc encimbellat dintre de l'estructura social de l'Edat Mitjana a Catalunya.

DOCUMENT

1348, juny, 10.

Testament de Jaume Desvilar, al. Bernat Benet

ACB, 4-10-64

In Dei nomine. Ego Jacobus des Vilar, qui alias vocor Bernardus Benedicti filius Bernardi Benedicti quondam mercatoris civis Barchinone et domine Francische quondam eius uxoris, que fuit filia Jacobi de Vilario quondam mercatoris civis dicte civitatis, cuius Jacobi ego sum heres, confitens me etatem sexdecim annorum excessisse, egritudine detentus, tamen in meo pleno sensu, sana et integra memoria et loquela, meum facio et ordino testamentum. In quo eligo meos manumissores et huius mei testamenti exequutores venerabiles Bernardum Lulli, archidiaconum de Mari, Petrum Benedicti, licenciatum in decretis avunculum meum, et Berengarium et Johannem Benedicti, avunculos meos, quos sicut litterarius possum deprecor eiusque plenam confero potestatem, quod si me mori contingerit, antequam aliud condam testamentum, ipsi omnes vel alteros eorum in deffectu vel absencia aliorum, distribuant et ordinent sive distribuant et ordinent de bonis meis, prout per me inferius invenerint ordinatum. In primis et ante omnia volo et mando quod omnia debita mea persolvantur, et injurie mee restituantur de bonis meis per dictos manumissores meos, breviter, summarie et de plano et absque iudicii strepitu et figura, secundum Dominum Deum et forum anime, prout hec scilicet probari poterunt seu hostendi, per testes vel instrumenta, aut alia quelibet legitima documenta. Eligo autem sepulturam corpori meo in cimiterio Ecclesie Fratrum minorum in tumulo dicti avi mei, quam mando fieri bene et complete

ad cognitionem dictorum manumissorum. Accipio autem de bonis meis pro anima mea et sepultura, et pro solutione quorundam legatorum per me inferius relictorum, mille solidos monete Barchinone de terno, de quibus dimitto dictis Fratribus minoribus centum solidos et que celebrent pro anima mea et orent ad Dominum Deum pro anima mea. Item ecclesie sancti Justi ratione parrochianatus decem solidos. Item operi ecclesie Sedis Barchinone decem solidos. Item operi dicte Ecclesie sancti Justi decem solidos. Item omnibus aliis operibus Ecclesiarum civitatis Barchinone cuilibet ipsorum quinque solidos. Item cuilibet hospitalium et Domui infirmorum Barchinone quinque solidos. Item Bernardo de Pila, consanguineo germano meo, quadraginta solidos. Item Francischo et Berengario Triponis, fratribus consanguineis germanis meis, utrique eorum quadraginta solidos. Item Marie et Berengarone, filiis Berengarii Benedicti, consanguineis germanis meis, utrique eorum quadraginta solidos. Item Bernardo, filio Johannis Benedicti, triginta solidos. Item Guillelmo Matheus, filio Romei Matheus consanguineo meo, quadraginta solidos. Item Bartholomeo Matheus, eius fratri, viginti solidos. Item cuilibet dictorum manumissorum meorum pro onere manumissorie quadraginta solidos. Facta autem mea sepultura quam mando fieri bene et complete ad cognitum dictorum manumissorum meorum, et solutis legatis predictis, quicquid de dictis mille solidis superaverit, mando dari et erogari amore Dei pro anima mea inter missas celebrandas, et pauperes Christi, et alias pias causas, ad cognitionem dictorum manumissorum. Item dimitto Francisca sorori mee ratione legitime sibi pertinentis tam in bonis paternis et maternis, quam aviticis, ducentas libras, cum quibus ingrediatur aliquam ordinem, et ultra istas ematur ei de aliis bonis meis, unum violarium viginti librarum ad vitam duarum personarum. Et quod dicta Francisca teneat se pro contenta de dicto legato quod sibi facio, et si ipsa faceret questionem et demandam in bonis meis, quod dictum legatum non valeat, et extunc fiat sibi justicie complementum. Omnia vero alia bona mea mobilia et immobilia et jura universa et acciones, quecumque sint et ubicumque, dimitto Berengario et Johanni Benedicti, fratribus avunculis meis, equis partibus, instituens ipsos michi heredes universales. Preterea confiteor eis quod ipsi et eorum pater sustinuerunt plura dampna et labores et magnas expensas fecerunt circa hereditatem meam deffendendam propter quod teneo me eis multum obligatum. Et volo quod eis credatur super expensis et dampnis et laboris si computum, inde haberent reddere. Hec est autem ultima voluntas mea, quam volo valere jure testamenti, que si non valet vel valebit jure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit jure Codicillorum, vel jure cuiuslibet alterius mee ultime voluntatis, prout melius de jure valere poterit et tenere. Actum est hoc quarto idus junii anno Domini Millesimo Trecentesimo Quadragesimo Octavo. Signum Jacobi des Vilar alias nominati Bernardi Benedicti predicti, qui hec laudo et firmo.

Testes rogati huius rei sunt dictus Berengarius Benet, Franciscus Triponis et Anthonius de Podio.

Signum Romei de Sarriano, notarii publici Barchinone, tenentis scripturas scri-

banie Maciani Lacuna quondam connotarii sui, ex comissione locum tenentis vicarii Barchinone, qui hoc testamentum repertum notatum et firmatum sub dicto kalendario inter scripturas dicti connotarii sui, in hanc publicam formam redigens scribi fecit et auctoritatem eiusdem locum tenentis vicarii clausit quinto idus aprilis anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo.